

Hâlis ve Asil
**ABDÜLHAK
ŞİNASI HİSAR
KİTABI**

Zeytinburnu Belediyesi Kùltür Yayınları

Kitap No: 87

Hâlis ve Asil:

Abdùlhak Şinasi Hisar Kitabı

Koordinasyon

Sertaç Güleç

Nurullah Yıldız

Hazırlayan

Aykut Ertuğrul

Editör

Mustafa Aplay

Son Okuma

Yelda Sözdemir Çelik

Kitap Tasarım

Abdüsselam Feriatoğlu

ISBN 978-625-95891-0-7

TC Kùltür ve Turizm Bakanlığı

Sertifika No: 20640

1. Baskı, İstanbul, Nisan 2025

Baskı, Seçil Ofset

100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi

4. Cadde No: 77 Bağcılar İstanbul

Sertifika No: 44903

ABDÜLHAK ŞİNASİ HİSAR'IN “BÜYÜLENMİŞ BİR CENNET BAHÇESİ” KÜTÜPHANESİ

TAHSİN YILDIRIM

Abdülhak Şinasi'ye Dair

İstanbul'un özellikle Boğaziçi'nin tabii ve tarihî güzelliklerini anlattığı eserleriyle tanınan; roman, hikâye, anı, eleştiri, şiir gibi farklı edebî türlerde eserler kaleme alan Abdülhak Şinasi Hisar, 14 Mart 1887'de anne tarafından büyükbabası Tophâne-i Âmire kâtiplerinden Muhtar Bey'in Rumelihisarı'ndaki yalısında dünyaya gelmiştir. Babası, Türk basın tarihinde önemli bir yeri olan Hazine-i Evrak (1881-1882), İnsanîyet (1882), Mürüvvet (1887) ve Ceride (1908- 1909) dergilerini yayımlayan Mahmut Celalettin Bey; annesi son Belgrat muhafızı Selim Paşa'nın torunu Neyyir Hanım'dır. Şair Nigar Hanım'ın günlüklerinde “*eski bir muhibbe-i necibem olduğu ve pek hoş sohbet bulunduğu için pek güzel vakit geçer.*” diyerek andığı Neyyir Hanım (?-1928) ve eşi Mahmut Celalettin Bey, Nigâr Hanım tarafından sevilip ve takdir edilmiştir. Onun günlüklerine girecek kadar yakın olan aile kültür dünyasından istifade ile çeşitli kitaplar okumuş, Abdülhak Şinasi'nin istifadesine sunulacak kütüphaneyi teşkil etmiştir.¹ Türk edebiyatının ve bürokrasisinin önemli isimlerinden devrin tanınmış simalarından biri olan baba Celalettin Bey; Tanzimat'ın idealist siması şair ve yazar İbrahim Şinasi ile Abdülhak Hamit'e duyduğu ilgi ve hayranlık dolayısıyla bu iki ismi birleştirilerek ilk çocuğuna Abdülhak Şinasi adını vermiştir. İsim verirken bile hassasiyet gösteren aile Abdülhak Şinasi'nin nitelikli yetişmesi için çaba harcamıştır. Türk matbaacılığı ve basın tarihiyle ilgili neşriyatlarıyla tanınan Selim Nüzhet Gerçek de (1891-1945) Abdülhak Şinasi'nin kardeşidir. Çocukluğu Rumelihisarı,

1 Şair Nigâr Hanım, Günlük, 24 Ocak 1887- 14 Nisan 1890, Yayına Hazırlayan: Zeynep Berktaş, Timaş Yayınları İstanbul, 2021, C. 1, s. 17, 27, 224, 236. / Şair Nigâr Hanım, Günlük-II, 13. Defter: 20 Ocak 1894 15, 16, 17, 18. Defterler: 8 Haziran 1911-19 Mart 1918, Yayına Hazırlayan: Zeynep Berktaş, Timaş Yayınları İstanbul, 2023, C. 2, s. 115-119, 124-129 140-147, 242-248.

Büyükağa ve Çamlıca'da geçen Abdülhak Şinasi Hisar; 1898 yılında Galatasaray Sultanisi'ne girmiş Tevfik Fikret'ten Türkçe, Müftüoğlu Ahmet Hikmet'ten edebiyat, mürebbiyelerinden Fransızca dersleri almıştır. Paris'e gidip Jön Türk hareketine katılan Hisar, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'a dönmüş ve farklı kurumlarda çalışmıştır. Refi Cevat Ulunay, onun ülkeden çıkışı ve dönüşünü şöyle anlatmıştır: "Şinasi, Mutlakiyet devrinde Fransa'ya kaçtı. Yalıdan sandalla ayrılmış ve bir ecnebi şilebine binmişti. İkinci Meşrutiyetin ilanına kadar Paris'te kaldı, orada siyasetten ziyade ilimle meşgul oldu. Fakat yazmıyordu. Esas yazı hayatına mütareke senelerinde başladı."² Mütareke yıllarında şiir, kitap tanıtma ve eleştiri yazılarıyla yayın hayatına giren Hisar; İleri gazetesine, Dergâh ve Yarın mecmualarına yazdığı edebiyata, kültüre, sanata dair ve Millî Mücadele lehine yazılarıyla Türk milliyetçiliğinin önemli isimlerinden biri olmuştur.³

Mütareke yıllarında aktif olan Abdülhak Şinasi, Ahâli ve İktisat Fırkası ile birleşerek seçime giren Millî Ahrar Fırkasının kurucularındandır. Fransız ve Alman şirketlerinde, Osmanlı Bankası'nda, Reji İdaresi'nde 1931'den sonra da Ankara'ya yerleşerek Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başlamıştır.⁴ 1948'de İstanbul'a dönmüş ve belediyenin desteği ile Ayaspaşa'da denizi gören bir apartmana yerleşmiştir. 1954-57 yılları arasında Türk Yurdu dergisinin genel yayın müdürlüğünü üstlenmiştir.⁵

Son yıllarında birkaç yaşlı dostu hariç kimse kapısını çalmadığından yalnız kalmış, muhtemel mirası için hatırlayan ilgisiz akrabaları olmasına rağmen ona yoldaş olabilecek kimsesi kalmamıştır. Yakın akraba olarak "siz" diye hitap ettiği kendisinden önce vefat eden kardeşi Selim Nüzhet Gerçek'le (1891-1945) ayrı yaradılıştta olduğu için pekiyi anlaşılamamıştır. Herkesle kolay arkadaş olacak bir tabiatla olmayıp yakın dostlarından başka kimse ile ahablık etmeyen Hisar'ın çevresi yıllar içinde seyrekleştikçe yaşadığı münzevi hayat onu yormuştur. Ömrünün son yıllarında alışkanlıklarını ve çevresini değiştirmek çabasına girmiştir. Bu hal içerisinde zorlanan Hisar'ın yalnızlığı artınca yaşlılığı; hastalıklar, biraz da geçim sıkıntısı ile geçmiştir.⁶

Taha Toros, "Mazi Cenneti"nde naklettiğine göre Türk Edebiyatına birbirinden güzel birçok eser vermiş olan Abdülhak Şinasi Hisar'ın arkadaşlarının yanına sıkça gelme-

2 Ulunay, Takvimden Bir Yaprak, Abdülhak Şinasi Hisar, Milliyet gazetesi, 8 Mayıs 1963, S. 4648, s. 3.

3 Tahsin Yıldırım, Abdülhak Şinasi Hisar'ın Dergâh Dergisindeki Yazıları, 100. Yılında Dergâh Dergisi (2021) Editör: Ali Kurt, İstanbul: Gölcük Belediyesi Yayınları, s. 350.

4 Abdülhak Şinasi B., Hakimiyet-i Milliye gazetesi, 19 Haziran 1931, S. 3563, s. 1.

5 Tahsin Yıldırım, Abdülhak Şinasi Hisar'ın Dergâh Dergisindeki Yazıları, 100. Yılında Dergâh Dergisi (2021) Editör: Ali Kurt, İstanbul: Gölcük Belediyesi Yayınları, s. 351.

6 Tahsin Yıldırım, Sakın Kuzum Rahatsızlığımın Bahsetmeyin! Nihayet dergisi, Şubat 2023, S. 98, s. 99.

sinden dolayı huzurlu yılları Ayazpaşa'daki Nimet Apartmanı'nda⁷ geçmiştir. Ancak Tanrı'nın bir nimeti olarak nitelediği bu apartmandan çıkartılması büyük edibimizi çok üzmüştür. Taşındığı Cihangir'deki Rüyam Apartmanı deniz görmesine rağmen 1948 ile 1960 yılına kadar oturduğu yüksek tavanlı ve geniş Nimet Apartmanındaki rahatlığı yoktur. Bu binanın yıkılıp daha yüksek katlı bir apartman yapılmasından dolayı bu evden çıkmak zorunda kalmıştır.⁸ Cihangir'de Amerikan Dershanesinin bitişiğinde bulunan, Rüyam Apartmanı'nda yaşlı dostları için gidip gelmenin zor olduğu uzak bir semttir.⁹ Boğaz'a bakan fakat hayli dar olan yeni evinin bir köşesinde Tarih olmuş hatıralar içinde günlerini kitap okumak, yazı yazmakla geçirmektedir. Arada sırada dostlarıyla buluşup eski günleri de yâd etmekten çok hoşlanan, çay tiryakisi Abdülhak Şinasi Hisar, "apartmanın penceresinden Boğazı seyrederek kendi zamanındaki Boğaziçi ve yalılarını hayal etmektedir."¹⁰

Gözlerini Tophâne-i Âmire kâtiplerinden Muhtar Bey'in Rumelihisarı'ndaki yalısında açan Abdülhak Şinasi Hisar, Cihangir'deki Rüyam Apartmanı'nın bir dairesinde hayata veda etmiştir. Sermet Sami Uysal Taksim, Gümüşsuyu'ndaki evinde yaptığımız sohbette Hisar'ın 3 Mayıs 1963 sabahı hizmetkârı Sabri Efendi'yi kasaba yollayarak "Ben biraz daha uyuyayım." diyerek uyuduğu sırada geçirdiği beyin kanaması ile vefat ettiğini söylemişti. Hisar, 75 yaşında, küçük kardeşi Selim Nüzhet Gerçek'in (1891-1946) akıbetine benzer bir şekilde "cebinde bakiyesi 66 lira gösteren bir banka cüzdanı ile tek kuruşu olmadan" hayata gözlerini yummuştur. Yoksulluk içinde ölen Türk edebiyatının önemli isimlerinden Abdülhak Şinasi Hisar'ın cenazesi belediyenin yardımı ile kaldırılmıştır. 4 Mayıs 1963 tarihli Akşam gazetesinde çıkan vefat haberinde: "Merhumun herhangi bir geliri bulunmadığı ve ölümünde üzerinde ancak birkaç liradan fazla para olmaması dolayısıyla cenazesi belediyece kaldırılacaktır." cümlesi onun yoksulluğunu, sahipsizliğini ortaya koymuştur.¹¹

Yetiştirdiği çevre

Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ardına Birinci Meşrutiyet'in ilanı gibi Osmanlı toplum yapısını değiştiren kararlar ile geleneksel yapıdan çıkıp hem doğulu hem de Batılı hayat anlayışı ve tarzı herkes gibi Abdülhak Şinasi'nin doğduğu evde de etkili

7 Abdülhak Şinasi Hisar 1960 yılında Gümüşsuyu Caddesi numara 30'da bulunan Nimet Apartmanındaki 2 numaralı dairede oturmaktadır. [Dr. Osman Nebioğlu, Türkiye'de Kim Kimdir, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul, 1961/1962, s. 346.]

8 Taha Toros (1998). *Mazi Cenneti I*, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 92.

9 Sermet Sami Uysal (2016). *Bir Abdülhak Şinasi Hisar Vardı*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, s. 145.

10 Sahi Şimdi Nerdeler, Abdülhak Şinasi Hisar, Akis dergisi, 9 Şubat 1963, S. 450, s. 28.

11 Sermet Sami Uysal (2016). *Bir Abdülhak Şinasi Hisar Vardı*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, s. 150-152.

olmuştur. Osmanlı toplumu içerisinde üst gelir ve kültür grubunda yer alan Abdülhak Şinasi'nin ailesi okumaya, yazmaya, şiire, musikiye düşkün olduğundan ev bir kültür mahfili olmuştur. Daha çocukluğunda Şair Nigâr Hanım, Recaizade Ekrem Bey, Abdülhak Hamit'in sohbetlerine şahit olan Hisar'ın babası Celalettin Bey, Mekteb-i Sultani mezunu olup *Hazine-i Evrak*, *İnsaniyet*, *Ceride* gibi süreli yayınları çıkarmış bir entelektüeldir. Annesi ise Şair Nigar Hanım'ın dostlarından biridir. Kültür sanatla iç içe olan bu atmosferden etkilenen gerek kendisi gerekse kardeşi edebiyatı merkez alan bir hayat sürmüştür. Babasının teşviki ile gittiği Galatasaray Sultanisi'nde Acem Feyzi Efendi, Nâfi Efendi, Zihnî Efendi Tefik Fikret, Abdurrahman Şeref ve "hoş sözlü, nazik tavırlı bir insandı. Halis bir yazar olmaktan ziyade, bu sıfatlarıyla beğenilmiş ve sevilmişti."¹² cümleleri ile anlattığı Müftüoğlu Ahmet Hikmet Bey bu okulda onun hocası olmuştur. Okulun eğitim anlayışı gereği Fransız kültürüyle tanışmış, yeni yeni yazarlar okuyarak kendisini geliştirmiştir. Galatasaray Lisesi yıllarında Fransızca, Farsça, kitabet, edebiyat gibi derslerde çok başarılı olan Hisar bu arkadaşlarıyla sınıfta, bahçede, yatakhane sanat ve edebiyat konuları üzerine sohbet ederek kendini yetiştirmiştir.¹³ Abdülhak Şinasi ve Mekteb-i Sultani'de kâh okula gelen ve kâh Beyoğlu'ndaki kitapçılarından temin ettiği Fransızca dergi ve kitaplarla susuzluğunu giderip Fransızcalarını ilerletmek niyeti çalışırken; bir yandan da yeni edebî telâkileri birinci elden öğrenmiştir.¹⁴ Bundan dolayı Abdülhak Şinasi sürekli Fransız ve Türk yazarları okumuştur. Bu okudukları arasında arkadaş olup yazı hayatına atılmış ve edebiyatımızın önemli kişilikleri arasına girmiş olan Ahmet Haşim, Hamdullah Suphi, İzzet Melih, Müfit Ratip, Tahsin Nâhit, Emin Bülent, Refik Hâlit, Yakup Kadri gibi isimler vardır.

Eserlerini Parası ile Yayınlattı

Hastalığı ve aşırı hassasiyeti her geçen gün artan Hisar, ölmeden eserlerini muhatapına ulaştırmak için onları ardı ardına yayınlattı. Çelik Gülersoy'un "*Dışardan ve bizden, beş on yazarı, eşdeğer olarak severim. Belki Abdülhak Şinasi Hisar'ı biraz başa koyabilirim.*" diye anlattığı Hisar hala birçok kişiyi etkilemekte ve kendini okutmaktadır.¹⁵ Bundan dolayı denebilir ki her milletin bir edebiyat tarihi olduğu gibi herkesin bir edebiyat tarihi olabilir. Milletlerin edebiyatında olduğu gibi, fertlerin hayatında da bazı kitaplar hususi ehemmiyette bir rol oynayan eserler vardır. Yaşar Nabi Nayır'ın "*Abdülhak Şinasi Hisar*" yazısında belirttiği üzere onun en büyük talihsizliği

12 Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hikmet II, *Türk Yurdu* dergisi, Mart 1957, S. 266, s. 30.

13 Yunus Bilge, Abdülhak Şinasi Hisar'ın Romanlarında Mekân-İnsan İlişkisi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013, s. 24.

14 Necmettin Türinay (1993). *Abdülhak Şinasi Hisar*, İstanbul: MEB Yayınları, s. 52.

15 Marmara Üniversitesi Taha Toros Arşivinden tarihsiz bir gazete küpürü. [<https://core.ac.uk/download/pdf/38314352.pdf>]

on beş yıl kadar önce geçirdiği ağır bir hastalık olmuştur. Bu hastalık, zihninde büyük tahribat yapmıştır. Bundan dolayı "Düşünme insicamı ile kelime hâfızası bir daha asla eski haline gelmedi. Bunun, bir yazar için, hem de üslupçu bir yazar için nasıl bir bahtsızlık olduğu meydandadır. Zaten asıl eseri o tarihe kadar yazılmış olandan ibarettir. Ondan sonra ancak eski yazdıklarını tamamlamak, bir de dergi sayfalarında dağınık kalmış yazılarını pek az ilâvelerle derleyip kitap haline getirmekten öteye geçmemiştir."¹⁶

1952'de "Ali Nizamî Beyin Alafrangalığı ve Şeyhliği" adlı romanını, 1954'te "Boğaziçi Yahıları"nı, 1955'te "Aşk İmiş Her Ne Var Âlemdede" adlı mısra ve beyitlerden meydana gelen aşk şiirleri antolojisini yayımlamıştır. 1956'da "Geçmiş Zaman Köşkleri", 1957'de "Geçmiş Zaman Fıkraları" ile "İstanbul ve Pierre Loti", 1959'da "Yahya Kemal'e Veda", ölümünden kısa bir süre önce de "Ahmet Haşim" (1963) adlı eseri yayımlanmıştır. Özellikle romanlarını basacak yayınevi bulamayan Hisar bu eserleri parası ile yayınlattır. Sermet Sami Uysal, "Bir Abdülhak Şinasi Hisar Vardı" kitabında titiz, dalgın ve mahcup dostunun kitaplarını 1961'de yayıncısı Şemsi Arkadaş tarafından neşri hakkında şu bilgileri vermiştir: " 'Bu eser çok satmaz. Maliyetini karşılayacak kadarını alırsa basabilirim' teklifine Hisar heyecanla 'Memnuniyetle...' cevabını vermişti. Kitap çıktıktan sonra Abdülhak Şinasi bir kısmını satın aldı ve eşe dostuna dağıttı. Zannederim kitabın hazırlanmasını, ömrünün son demlerini yaşadığını hissederek istemişti." Uysal'a göre Hisar'ın son günlerinin en mutlu olayı basımını kendi parasıyla yaptığı kitaplarını görmesi olmuştur.¹⁷

Okumaya, Kitaba, Kütüphaneye Dair

Abdülhak Şinasi Hisar'ın doğduğu evde ilk gördüğü, tanıdığı nesnelerden bir olan kitap, gazete, dergi zamanla onun hayatının vazgeçilmezleri arasına girmiştir. Hayatında önemli bir yer tutan, yaşadığı sıkıntılara karşı bir siper olan kitapları birer ilaç gibi kullanan, kitapsız yatamayan, yatağında denize atlar gibi bir kitaba dalan Hisar'ın etrafı her zaman bir kütüphane ile kuşatılmıştır. Okumak ihtiyacı duyan her gün ve her gece, memnun veya meysus, muttasıl okumak ihtiyacında olan Hisar için okumak bilinçli bir eylemdir. Nasıl ki "Tiryaki, yeni sigarasını bitmek üzere olan sigarasıyla yaktığı gibi, o da, elindeki kitabın bittiği dakikada yeni bir kitaba başlamak ister." Okumanın bir iptilâ olduğunu ifade eden Abdülhak Şinasi Hisar'a göre okumak, yorgunluktan kurtulmak, dinlenmek, kendini unutmak, yaşadığımız zamanları daha nitelikli geçirme aracı, masum bir zaman geçirme vesilesi, istediğini düşünmek ve istemediğini düşünmemek, gönül eğlendirici bir devre geçmek, müstesna bir muhitin sükûnuna varmak, başka bir dünyaya girmektir: "hülâsa okumak bir hodkâmlık,

16 Yaşar Nabi Nayır, Abdülhak Şinasi Hisar, Varlık, 15 Mayıs 1963, S. 593, s. 3.

17 Sermet Sami Uysal (2016). *Bir Abdülhak Şinasi Hisar Vardı*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, s.160-162.

bir kurtuluş, bir zevk, bir vuslat, bir inzivaya varış, toprağımızdan uzaklaşarak bir aya yükseliş, bir nevi morfin kullanmak gibidir. Istirahatli bir sükûnun sükûnunu duymak ve bilhassa, bir teselliye kavuşmaktır." Kitapları okumakla insanlar tedavi olmasalar da büyük bir teselliye ulaşacakları hakikatini her zaman dillendiren Hisar'a göre "Bütün dünya nimetleri arasında bu kitapları saymamak kadar nankörlük olamaz. Bu kitaplar, çocuk oyuncakları değil, mucizeleriyle, dünya hâdiseleri arasında, en mühim olanlardan-
dır. Dünyada asıl yegâne dostlarımız olan ve ömrümüzün hâlâ lezzetlerini duyuran bu kitaplar dünyanın asıl asaleti, insan ruh ve fikrinin en ince ve yüksek tezahürleridir."¹⁸

Beğendiğimiz ve sevdiğimiz bütün bu kitapların diyarı, yeryüzünde en eski zaman-
lardan beri büyülenmiş bir cennet bahçesi,¹⁹ kütüphanelerin ve müzelerin ihtiva
ettikleri fikir ve sanat eserleriyle, devirlerin mirasını birbirine katan, yarına taşıyan
hazinelere²⁰ olduğunu yazan Hisar'a göre; her his ve her fikrin bir "incubation" (kuluç-
kaya yatma) devri, her kitabın ecdadı olan bir kütüphane vardır.²¹

Kütüphanesi Nasıl Oluştı, Kütüphanesinin Hususiyetleri

Entelektüel bir ailenin evladı olan Hisar'ın anne ve babası dönemin kültür sanat
mahfillerinde bulunan önemli sanatçıları ile diyalogu olan kişilerdir. Bundan dolayı
kitapla hemdem olan ailenin, bir kısmı imzalı kitaplardan oluşan geniş bir kütüpha-
nesinin yangından kurtulanlar Abdülhak Şinasi'ye kalmıştır.²²

Hisar, aileden gelen bu kitaplar arasında olan Ahmet Mithat Efendinin eserleri hak-
kında şunları yazmıştır: "Ben daha okuyabildiklerim hakkında hiçbir hüküm edineme-
yecek bir yaşta iken Ahmet Mithat Efendiye dair bizim evde söylenen fikirler ve kanaatler
ikiye ayırırdı: Büyük annem onun kitaplarını pek sever ve onu pek çok takdir ederdi.
Lakin büyük babamla annem onun tercüme veya te'lif ancak birkaç eserini beğenirler ve
onu pek takdir etmezlerdi."²³

Kitapla bir şekilde ünsiyet kurup kütüphane oluşturan kişilerin kütüphanesinin bir
rafında duran, bırakılan, unutilan pek kullanılmayan ya da daha hiç okunmayan şiir,
hikâye, roman, tenkit, tarih, seyahatname, din ve felsefe kitapları mutlaka vardır. Bu
kitapların hemen hepsini okumaya imkân olmasa da bu kitapların bir gün göz önüne

18 Abdülhak Şinasi Hisar (2005). *Kelime Kavgası*, Haz: Tahsin Yıldırım, İstanbul: Selis Kitaplar, s. 138-139.

19 Abdülhak Şinasi Hisar (2005). *Kelime Kavgası*, Haz: Tahsin Yıldırım, İstanbul: Selis Kitaplar, s. 139.

20 Abdülhak Şinasi Hisar (2012). *Boğaziçi Mehtapları*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 163.

21 Abdülhak Şinasi Hisar (2005). *Kelime Kavgası*, Haz: Tahsin Yıldırım, İstanbul: Selis Kitaplar, s. 40.

22 Necmettin Turinay (1993). *Abdülhak Şinasi Hisar*, İstanbul: MEB Yayınları, s. 44.

23 Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Mithat Efendi, Muhit dergisi, Eylül 1931, S. 35, s. 25.

gelip okunacağı da aşıkardır. Ancak ilk okunan kitapların, ilk şiirlerin, ilk romanların, tarihlerin kişilerde yeri farklı olduğundan bu eserler okuru âdeta büyüleyip tekrar tekrar kendisine çağırma özelliğine sahiptir. Özellikle çocukluk zamanlarının kitapları en eski hatıralarla dolu kutular gibidir. Bu kitaplar karıştırılırsa renkleri, kâğıtları, kapları ile insana hâlâ bir tesir yapmakta olduklarını görülecektir. Mazinin lezzetini tekrar tekrar tatmak isteyen Hisar, defalarca okuduğu kütüphanesinin en önemli rafında duran kitaplar hakkında şunları yazmıştır: *"Edebiyat-ı Cedide'nin kırmızı kaplı ve isimleri beyaz yazılı kitaplarından ilk beş tanesi: Hüseyin Cahid'in Hayat-ı Muhayyeri, Tevfik Fikret'in Rubab-ı Şikeste'si, Halid Ziya'nın Bir Yazın Tarihi ile Aşk-ı Memnu'u, Hüseyin Cahid'in Hayal İçinde'si sanki gözlerimden evvel basılmışlardı. Gözlerimi açılır açılmaz bunları gördüm. Ancak bu kitaplardan sonrakilerini muasırlarım saymıştım.*

Sonra, yine, Hüseyin Cahid'in bir küçük hikâyesinde: 'Fransızca sarı kaplı kitaplar' diye bahsettiği ilk okuduklarımla öyle bir istina peyda etmişim ki hâlâ bunların renklerini, şekillerini görür görmez o zamanların tatlarını ve hazlarını duymağa koyulurum.

Çocukluk hatıralarımız, bazı günlerimize hâlâ karışır, ilk okuduğumuz kitapların kahramanlarını hayatımız boyunca hatırlarız. Bazı kitapların isimleri hatıramızda kalır da yazarların adları unutulur. Bir gün Zavallı Necdet'i hatırlar ve o kitabı okumak isteriz.

¹²⁴

Halit Ziya, Kırk Yıl'ın beş cildini de imzalayarak kendisine takdim etmiştir. Ancak bu kitapların nerde olduğu hususu malumumuz değildir.²⁵ Hisar'ın kütüphanesinde özel önem attığı Halit Ziya'nın imzalı kitapları gerek kendinin gerekse babasının tahşiyeleriyle bezenmiştir. Abdülhak Şinasi Hisar'ın neşrinden iki sene sonra okuduğu *Aşk-ı Memnu* üzerinde tesir bırakmıştır.²⁶ Onun Halit Ziya'nın romanlarından başka okuduğu yazarlar arasında arkadaşı da olan Yakup Kadri'yi de zikretmek gerekir.²⁷ Okuduğu yazarların eserleri onun kütüphanesinin bir parçası olacağı aşıkardır. Abdülhak Şinasi Hisar'ı yakından tanıyıp, onun monografisini yazan Sermet Sami Uysal, Hisar'ın evindeki çoğu Fransızca olan kitaplardan, yakınlarının ve Boğaz'ın yağlı tablolardan Türkçe ve Fransızca gazetelerin fazlalığından bahsetmiştir.²⁸

24 Abdülhak Şinasi Hisar (2005). *Kelime Kavgası*, Haz: Tahsin Yıldırım, İstanbul: Selis Kitaplar, s. 152-155.

25 Abdülhak Şinasi Hisar, Halit Ziya II, *Türk Yurdu* dergisi, Eylül 1956, S. 260, s. 209.

26 Abdülhak Şinasi Hisar, Halit Ziya I, *Türk Yurdu* dergisi, Ağustos 1956, S. 259, s. 128.

27 Abdülhak Şinasi Hisar (2005). *Kelime Kavgası*, Haz: Tahsin Yıldırım, İstanbul: Selis Kitaplar, s. 152.

28 Mahfuz Zariç, Abdülhak Şinasi Hisar'ın Eserlerinde Geçmiş ve Gelecek Zaman, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2013, s. 200.

Yalıdaki Yanan Kütüphane

Boğaz çocuğu olan Abdülhak Şinasi Hisar ailesinin sosyal durumundan dolayı Rumelihisarı'ndaki yalıda kitaplar arasında büyümüştür. Akrabalıktan çok daha sağlam olan muarefeye, ailevi bir bağa dayanan hukukla onu ve ailesini yakından tanımıştır. Onların evine destursuz giren Ulunay'ın ifadesiyle: "Rumelihisarı'ndaki yalıları evim gibi idi. İstedğim zaman gider, günlerce kalırdım. Ziyaretlerimin arası uzarsa validesi sitem ederdi." "Fikret'in Aşçıyan'ı yaptırmadan evvel yalı komşusu olduğu için Şinasi ile görüştüğünü nakleden Ulunay, burada Mehmet Rauf, Süleyman Nazif Refik Halit, Ahmet Hâşim ile toplandıklarını da yazmıştır. Genç yaşta edebiyata özellikle Fransız edebiyatına meraklı olan Hisar yalının denize nazır büyük bir odasını kütüphane olarak tanzim etmiştir. Bu kütüphaneye büyük ediplerin külliyatını getirtmiş, hepsini okumuş ve kitapları haşiyelerle doldurmuştur: "Onda en kuvvetli bir edibi inceleyerek, haddeden geçirecek bir tenkid kudreti vardı. Duvarları tavanlara kadar kitap dolu bu odada ne münazara'lar olmuştur."²⁹

Devrin önemli edebiyatçılarından Ruşen Eşref de sınıf arkadaşı Selim Nüzhet'i ziyaret için bir defasında bu yalıya uğramıştır. Özellikle gitmediği ancak bir dostuna uğrarken girdiği yalıya ve kütüphaneyi şöyle anlatmıştır: "Loş bir sessizlikten geçtim. Duvarları, -siyah raf çizgilerinin ortalarındaki rengârenk- kitaplarla kaplı aydınlık serin ve güzel kokulu bir odaya girdim (...) Sofrada billur bir tabaktan bir zeytin alırken onu kar gibi beyaz lavanta çiçeği kokulu ve üzeri ipek çilekler işlemeli örtüye düşürdüm. Bağrıma vuran bir tatlı serinlik ve kulağıma gelen hafif bir su mırıltısı bu odanın havasına öyle anlatılmaz bir dinlenmişlik veriyordu ki bütün heyecanları yatıştırıyor, gönüle bir okşayıcı söz gibi tesir ediyordu."³⁰

Yakup Kadri'nin ifadesiyle Abdülhak Şinasi'nin yazı odasında yüzlerce cilt kitap ve eski dergi koleksiyonları yerlerde, masa ve koltukların üstünde karmakarışık öbekler halinde yığılmıştır.³¹

Abdülhak Şinasi'nin doğduğu ve yaşadığı yalı, İstanbul'daki birçok yalı gibi yangına teslim olmuş, her şeyiyle tarihin karanlığına gömülmüştür. 1922'deki yangınla gerek ailesinin diğer fertlerinin gerekse kendisinin kitapları, dergileri, notları ve arkadaşlarının kendi el yazılarıyla şiirlerini kaydettiği şiir defteri da kül olmuştur. Yalının bakımsızlığının hicabını üzerinde taşıyan Hisar, kendi üzerinde olumsuz hatıraları da olan bu yalının yangını ile annesi ve kardeşiyle Nişantaşı'na taşınmıştır.³²

29 Ulunay, Abdülhak Şinasi Hisar, Milliyet gazetesi, 8 Mayıs 1963, S. 4648, s. 3.

30 Necmettin Turinay (1993). *Abdülhak Şinasi Hisar*, İstanbul: MEB Yayınları, s. 66.

31 Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1961). *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Ankara: Bilgi Yayınevi, s. 310.

32 Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1961). *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Ankara: Bilgi Yayınevi, s. 313.

Yangını unutamayan Hisar 1955'te kaleme aldığı yazıda o günleri ve kitapları şöyle anlatmıştır: *"Mesut bir ömür, hiçbir yangın felâketini görmemeliydi. Muhteşem bir ömür, okunmuş kitaplarının bir tanesini kaybetmemeliydi. Eski kitaplarımızın hepsi yanımızda kalmalıydılar. Dostlarımız, kendilerine okunmak üzere verdiğimiz kitapları iade etmeliydiler. Kütüphanemizin bütün kitapları muhafaza edilmeliydi.*

*Her kitap doğduğu, yaşadığı devrin mânâsı ve hâfızası sayılır. Her okuduğumuz kitap, yaşamış olduğumuz bir zaman, düşünmüş olduğumuz fikirler, duyduğumuz muhabbetler demektir. Onları, ömrümüzün parçaları gibi duyarız. Bir zaman geçtikten sonra, bütün bu kitaplar birer hâtıra sayılır. Görülen gözler, duyulan bir ses ve bir telâffuz hususiyeti gibidir."*³³

Yapı Kredi Bankası Kütüphanesine İntikal Eden Kitaplar

Yüksek tahsilini yurt dışında yapan, çeşitli ticarî ve sanayi kuruluşları ile Yapı Kredi Bankasını yönetmiş bankacılık ve sanayi dışında ülkemizin kültür ve sanat yaşamına da unutulmaz katkılarda bulunmuş olan Kâzım Taşkent, (1894-1991) oğlunun adını verdiği *"Doğan Kardeş"* dergisi ile Yapı ve Kredi Bankası'ndaki kültür sanat faaliyetlerini desteklemesi ile tanınmıştır.

Son yıllarında, satamadığı paha biçilemeyen Yalova'daki ucu bucağı belirsiz arsalarını kanunî boşluktan dolayı değerlendiremediğinden para sıkıntısı çeken Abdülhak Şinasi'nin durumunu yakından görüp yardım etmek isteyen Çelik Gülersoy bir çözüm olarak *"paralı ve kudretli tanışı"* Kâzım Taşkent vasıtasıyla Hisar'ın zengin kitaplığını Yapı Kredi Bankası tarafından satın alınmasını sağlamıştır. Ancak Çelik Gülersoy, hassasiyeti ve düşünce itibarıyla Meşrutiyet aydını olan Hisar'ın nezaketine yakışmayan bir tavır sergilenişini serzenişle anlatmıştır. Başta Fransız edebiyatından mühim kitapları olmak üzere birçok nadide eserden oluşan kütüphanenin satın alınması yazara bir nevi maddî destek, son günlerini rahat geçirmesi için bir yardım olarak yapılsa da uygulama biçimi Hisar'ın yıkımını hızlandırmıştır. Çelik Gülersoy içini ezen ve affedemediği anlayışsızlığı şöyle anlatmıştır: *"Parayı ödeyince 'malı' bankaya çektiler.*

Bir noter sözleşmesi yapılabilir ve bu 'tesellüm', yazarın vefatına bırakılabilirdi. Koca banka için üstelik çivili sandıklarda bekletilecek kitapların ne 'aciliyeti' vardı?

** Ama Şinasi Bey için, o eserler, çok şeydi:*

Bütün gençliğini, ilk özelemlerini, hayran olduğu Fransız yazarları birebir edindiğinden Paris'in bir kafesine çekilerek okuduğu o asude saatler, kurduğu dostluklar, yazarlardan kendi adına aldığı 'ithaf'lar, İstanbul'a dönüşlerde Rumelihisar'daki yalıda gündüzleri,

33 Abdülhak Şinasi Hisar, *Kitapların Vakt-i Merhunu*, TürkYurdu dergisi, Ağustos 1955, S.247, s. 151.

Boğaziçi'nin masmavi denize bakarak, geceleri ayın esrarlı ışığına dalarak, lamba ışığında her şeyi unutup sayfalarına kapıldığı saatler. Herşeyi herşey, o yan yana dizili, kimi maroken ciltli, kimi ciltsiz o romanlarda yatıyordu.

Bir sabah bankanın hademeleri geldiler, bütün anıları sandıklara doldurarak kamyonla götürdüler.

Duvarların boşalması, duygulu yazarın zaten yarısını alıp götürmüş oldu.”³⁴ Çelik Gülersoy’a göre Hisar’ın hayata tutunma aracı, anıları olan bu kitapların taşınması ve duvarların boşalması ile yazar âdeta güçsüz, dayanaksız kalmıştır.

Yapı Kredi Bankası tarafından alınıp kütüphanelerine konan kitapların bir bölümünde Abdülhak Şinasi Hisar’dan intikal ettiğine dair mühürlerin olduğu tarafımızca da görülmüş ve bu kütüphanenin müdavimleri tarafından beyan edilmiştir. Yapı Kredi Bankası kütüphanesinde bu kitapların yanında Şevket Rado’dan intikal eden bazı notlarda bulunmaktadır. Bu notların bir kısmı Mustafa Koç tarafından neşredilmiştir.³⁵

Ünlü kitap koleksiyoneri veya sanat hamisi Ömer Koç da ulaşabildiği Abdülhak Şinasi Hisar imzalı kitaplar ve ona ait evrakı topladığı göz önünde bulundurulursa onun kütüphanesinin tekrar bir çatı altında birleştiğini söyleyebiliriz.

Kapanın Elinde Kalan Terekesi

Abdülhak Şinasi Hisar’la 1948 yılı yazında tanışan, 1950 başlarında çıkan kitapları vesilesiyle görüşmeye başlayan ancak Said Duhanî’nin 1953 yılında belirtilmeyen tarihte aldığı randevu üzerine gidilen akşam çayındaki sohbetin ardından onun dostları arasına giren Çelik Gülersoy, 1960’daki Nimet Apartmanı’ndan Rüyam Apartmanı’na taşınmasından tutun da vefatına, cenazesinin döneminin belediye başkanı Necdet Uğur vasıtasıyla kaldırılmasına kadar ilgilenmiştir. Abdülhak Şinasi Hisar’ın ömrünün çileli yıllarında semtine uğramayan kırkuncı dereceden akrabaları vefatı ardına ortaya çıkıp “terekeyi tespit davası” açmıştır. Mahkeme heyeti kira işlememesi için, daireyi boşaltmış, eşyaları mahzene indirmiştir. Varisler, yıllardır onun yanında vefakâr bir dost olarak kalan ve ona varsa hakkını helal eden Sabri Efendi’yi pabuçları içerde kalacak şekilde kapı dışarı etmiştir. Ona yapılan bu vefasızlık ve duyarsızlığın yanında eşyalarının çalınması da cabası olmuştur. Evden hoyratça, izinsiz alınan evrakın yanında değerli eşyalarında alındığına şahitlik eden Çelik Gülersoy, bu hadise-

34 Çelik Gülersoy (2001). A. Şinasi Hisar, İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı Yayını,, s. 9-10.

35 Mustafa Koç, Abdülhak Şinasi Hisar-Şehir Notları-Paris ve Diğerleri, Kitaplık dergisi, Kasım 2005, S. 88, s. 87-115.

yi şöyle anlatmıştır: "Önemli bir görevli de, altın kol saati, 'üstad'tan hatıra kalsın' diye dercep etmiş. Hatıra dediğin böyle olur. Kitap alacak değil ya.

*Bir de başka bir tuhaflık: Hisar'ın harika bir gençlik portresi vardı, büyükçe boy. Altında da yukarıda sözünü ettiğim İngiliz, körüklü, yazı masası. Her ikisini yıllar sonra evine gittiğimde, başlarda değindiğim yaşlı zâtın dairesinde görmeyeyim mi? Akıl almaz boyutta bir biyografi uzmanı olan kişi, bunları da müzayedede edinmiş olmalı."*³⁶

Haraç-Mezat Satılan Hâtıralar Âlemi

Türk edebiyatına ölümsüz eserler kazandıran, Türk romancılığının güçlü kalemleri arasında sayılan, ancak maddî sıkıntılar yüzünden manevî dünyası da bozulan, kendini bir türlü gösteremeyen bir büyük yazarın hâtıraları, eşyaları ölümünden bir ay sonra haraç-mezat satılmıştır. Onun ev işlerini gören, yemeğini yapan 8 yıllık emektarı Sabri Efir, yaşadığı sıkıntıları dile getirse de "Hiç incinmedim ondan" diyerek hakkını teslim etmiştir. Boğaziçi yalılarında ve İstanbul'un en iyi yerlerinde bolluk içinde büyüyen Abdülhak Şinasi Hisar, zamanla bunlardan uzaklaşmış, eski günleri ancak eserlerinde yaşatmıştır. Kendisi ve kardeşi Selim Nüzhet Gerçek hiç evlenmediğinden ne çocukları ne de yeğenleri olmuştur. Ancak onun vefatı ardına 3. Sulh Hukuk Hâkimliğinin karşısına Hisar'ın uzaktan akrabası, halasının torunları olan dört kişi mirasçı olarak çıkıp eşyaları sattırmak için karar aldırılmıştır. Cihangir'deki Rüyam Apartmanı'nun daracık üç odalı dairesinin denize bakan odasında, orta yerde kadifeleri solmuş büyükçe bir koltuk, kenarda bir sedir ve köşede de bir masanın olduğu Hisar'ın hem misafir hem çalışma odasına girenler alacak bir şey bulamadıklarını tavırlarıyla göstermiştir. Münadinin: "Bu odanın bütün eşyalarını 2100 liraya satıyorum. Saatt...." diye boyuna müşteri kızıştırdığı halde kimsenin alırsız etmediği satışta "Bin liraya olmaz... İnsaf artık, bir oda dolusu eşya!" demesine rağmen maddî bakımdan pek dişe dokunur eşya olmadığından satışa ilgi olmamıştır. Hisar'ın eşyalarının satıldığı mezata gelenler bereketli ömrün verimlerine kaynaklık eden kitaplara, dergilere, gazetelere kimse dönüp de bakmamıştır. Buraya gelenlerin hiçbirisi eski tip birkaç avize, aynalı konsol, çalışma masası, gene eski tip birkaç cam ile yerlere saçılmış, kitaplar, dergiler, gazeteler, kupürler arasındaki evin büyük yazarın evinin bir müze olarak kalmasını dile getirmeyip adına kayıtlı olan 49 11 65 nolu telefonun satışını heyecanla beklemiştir. Bu sırada "yan odada münadinin her 'Satıyorum... Saaattım!...' deyişinde baştanbaşa, hâtıralarla örülmüş 12 ciltlik külliyyatın bir bölümü satılıyor gibi geliyor. Yerlere saçılmış gazeteler, dergiler kimsesiz çocukları andırıyor. Bu daracık, alıcılarla tika basa dolmuş dairede 10 dakika bile durmak güç geliyor artık... Münadinin sesi duvarlarda çınlarken, kalabalığı yarıp kapıya yaklaşıyoruz. Arkamızdan bir kız çocuğu 'Amca' diyor, 'Resmini istiyordunuz. İşte bir tane buldum!' Bu bir kartın

36 Çelik Gülersoy (2001). A. Şinasi Hisar, İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı Yayını, s. 15.

üzerinde, vesikalik resmi Hisar'ın... Kartı çeviriyorum. Türk-Fransız Kültür Cemiyeti'nin üyelik kartı... Adı tarihi yazılı üzerinde... (iş, gücü) sorusunun karşısında ise, el yazısı ile 'Homme de Lettres' (Edebiyatçı) yazılı idi..."³⁷ Bu satışın gözlemcisi olup o günü Tercüman gazetesinde aktaran Ünal Sakman bir elin uzanıp bu satışa mani olacağı beklentisini kapıdan çıkana kadar sürdürsede büyük bir hayal kırıklığı ile gazeteye geri dönmüştür. İlgili yazıdan öğrendiğimize göre bu satışta daha çok ev eşyaları satılmış daha önceden satılan kütüphane dışında kalan kitapları, dergileri ise bir başka satışın konusu olmuştur.

Koltukçuya Düşen Arşiv

1890-1968 yılları arasında yaşamış, gazeteci ve eleştirmen kimliği ile ön plana çıkan roman, anı, gezi yazısı, inceleme-eleştiri türünde yazdığı eserlerle ve yaptığı çevirilerle de tanınan Refi Cevat Ulunay, yetmiş yıllık dostu olan kendisinden iki yaş büyük Abdülhak Şinasi Hisar'ın vefatını arife günü öğrenmiştir. Hisar'ın vefatından teessür duyan Refi Cevat'ı yıkan bir başka olay ise dünya çapında bir deha olarak gördüğü edebiyatçının vefatının hemen ardına kütüphanesinin, notlarının eşyalarının dağılmasıdır. Yerebatan'da bir koltukçu dükkânında çerçevelenmiş bir fermanı uzaktan görünce, onu incelemek üzere vitrine yaklaşan Ulunay'ı tanıyan dükkân sahibi ona Abdülhak Şinasi Hisar'ın terekisi ve bazı evrakın içeride olduğunu söyleyip dükkanına davet etmiştir. Kesif bir toz kokusu içinde iskemleye oturup, önüne konan eski bir valizi açıp içindekileri incelemeye koyulan Refi Cevat âdeta yıkılmıştır. Ufak mevzuları büyük tahlillerle inceleyen bu kudretli kalemin meydana getirdiği ya da yazmayı düşündüğü eserlerin müsveddeleri darmadağın bir şekilde Ulunay'ın ilgisine sunulmuştur. Ulunay, onları karıştırırken roman kahramanı Fahim Bey'in hesaplarına ait bir dosya, demet demet müsveddeler, üzerlerinde kısa kısa cümleler yazılı tomarlar arasında yeni bir eserin müsveddesi olabileceği düşüncesiyle kağıtları kontrole başlamıştır. Zavallı Abdülhak Şinasi'nin dağınık kâğıtların üzerine saçtığı, yayınlamayı murat ettiği, kalıcı olacağını umduğu fikir çiçeklerinin muhatabı olan Ulunay, valizden eline geçen her sayfası kurşun kalemle yazılmış, yüz sayfalık defteri, rahmetli kardeşi Selim Nüzhet Gerçek'e ait de pek çok notu, Hasan Âli Yücel'in bir teşekkür mektubunu ve ilgi sahası olan tiyatroya ait evraklar ile değerini çoğu insanın bilmediği bu kıymetli hazinenin koltukçu dükkânında kıymet bilir birini beklemesine üzülmüştür. Bunları "iki beşlik" vererek alan Ulunay'a göre: "Böyle yazılar, resimler, mektuplar, defterler, ancak sahiplerinin ellerinde bir kıymet ifade ediyorlar. Sahibi gitti mi? Ruhsuz bir ceset, bir laşeden ibaret kalıyorlar." Aldığı evraklarla matbaaya gelen Ulunay, hemen defteri çıkarıp bakınca iç kapakta "Mazi ve Âti!..." başlığını görünce farklı bir âleme gitmiştir. "Ben o mazinin böyle bir âtisi olmaması için bütün bu evrakın,

37 Ünal Sakman, Abdülhak Şinasi Hisar'ın Malları Pazara Çıktı, Tercüman gazetesi, 19 Temmuz 1963, S. 627, s.3.

hâtıraların yakılmasını doğru buluyorum." diyen Ulunay sahiplerinin elinde kıymet ifade eden yazı, resim, mektup ve hatıraların sahibi ölünce ruhsuz bir ceset halini almasını hüznle anlatıp *"Böyle bir hayır sahibi yok mu?"* diyerek kültürümüze gösterilen duyarsızlığı eleştirmiştir.³⁸

Abdülhak Şinasi'den Yaşar Nabi'ye Kalanlar

Yaşar Nabi Nayır kendinden önce de kendi zamanında da bir benzeri çıkmamış olan halis edebiyatçı Hisar'ın eserlerinde yaşadığı hâtıralarının dünyasını da beraberinde götürdüğünü için, artık bundan böyle, herhangi bir kaleminden, değil o tadına doyumaz şiirli sayfaların aynısını, hatta uzaktan bir benzerini dahi okumamıza imkan sağlayan arşivin bir bölümünü almış ve değerlendirmiştir. Hisar'ın bir kısım evraklarını alan Yaşar Nabi Nayır'ın bu konudaki aktarımlarını Hisar'ın dostu ve onun hakkında kitap yazan Sermet Sami Uysal 2003 yılının bir sonbahar günü Taksim, Gümüşsuyu'nda müzeyi andırır evinde yaptığımız sohbette ifade etmiştir. Buna dair kanaatlerini farklı zamanlarda yaptığı sohbetlerde şöyle ifade etmiştir: *"Ölümünden sonra kütüphanesi, müsveddeleri ve hazırladığı kitapları sahipsiz kaldı. Mal sahibi daireyi boşaltmak istiyordu. Neden sonra çuval çuval kitapları ve yazıları kapının önüne yığıldı. Birkaç gün sonra Yaşar Nâbi 'Haber aldığım gibi evine koştum ama çoktan boşalmıştı. Ancak son çuvalı alabildim...' demişti. Son hatıraları böyle dağıldı."* Nayır, yazarın vefatının hemen ardından ancak kimden olduğunu belirtmeden satın aldığı evrakı ve onları nasıl değerlendirdiğini şöyle anlatmıştır: *"Ne var ki, bu doğuştan şair edebiyatçının okuduğumuz eserleri, yazdıklarının yarısı bile değildir. Geriye, çeşitli gezilerinin, okumalarının, düşüncelerinin kendisine ilham ettiği binlerce sayfalık notları kalmıştır. Geldiği gibi, gelişigüzel kaleme alınmış, ilerdeki eserlerinde kullanılmak üzere özenle saklanmış notlar. Hep aynı boyda, cep defteri sayfası boyunda kâğıtlara geçirilmiş, düzenle tasnif edilerek ayrı kapaklar içinde biriktirilmiş, saklanmış, bu elbette ki, ham halde, ama son derece değerli yazıların kaybolmaktan kurtarılarak emin ellerde muhafaza edilmesi bu acı kayıptan duyduğumuz üzüntüyü bir dereceye kadar hafifletecek bir tedbir olacaktır."*³⁹ Bu evrakın mahiyeti ve akıbeti hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır.

Şevket Rado'ya İntikal Eden Kütüphane ve Evraklar

Türk edebiyatında kendine seçkin bir yer edinmiş olan Şevket Rado, düşüncelerini okuyucuyla konuşuyormuş gibi samimi bir hava içinde anlattığı sohbet türündeki yazıları ile *"Fikir ve zevk seviyesi yüksek okuyucu kitlesini"*⁴⁰ desteklemek gayesiyle çıkmasına vesile olduğu kitaplar ve dergiler ile tanınmaktadır. Her daim kültürün

38 Ulunay, Mâzi ve Âti, Milliyet gazetesi, 13 Ocak 1964, S. 4895, s. 3.

39 Yaşar Nabi Nayır, Abdülhak Şinasi Hisar, Varlık, 15 Mayıs 1963, S. 593, s. 3.

40 Şevket Rado (2003). *Sözün Gelişi*, Haz. Cem Akas, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 231.

içinde olup onu destekleyen Rado'ya göre "Kitapçılığımız bakkallığımızdan geridir. (...) Eğer kitapçı, kitapla okuyucunun birbirine yaklaşmasına müsaade etmiş olsaydı belki de memlekette kitap satışı bu kadar düşük olmayacaktı."⁴¹ Kitapçılığı, kütüphaneyi, arşivleri çok önemseyen Şevket Rado özellikle danışmanı olduğu Kazım Taşkent vesilesiyle birçok kitabın ve arşivin kurtulmasına vesile olmuştur. Osmanlı'dan günümüze yazarların eserlerinin, arşivinin nitelikli bir şekilde değerlendirilmediği, varislerin hırsı onları darmadağın ettiğini, evraklarını, notlarını ise değersiz şeyler diye, okkaya verdiklerinden nice eserler kaybolmuştur. Ondan kalan kitaplar ve arşiv malzemelerinin bir kısmı Yapı Kredi Kütüphanesi ve İstanbul Araştırmaları Merkezi, SALT Kütüphanesi ve bazı araştırmacıların arşivine dahil olmuştur. Çelik Gülersoy, sahaflara düşen ve Şevket Rado'nun aldığı arşiv hakkında şunları yazmıştır: "Aman yarabbi" diye inledim: 'Yazmakta olduğu eserlerin müsveddeleri ne oldu?' Onları da 'Edebiyat-ı Cedide Şairleri ve Muharrirleri' eseri başta olmak üzere, körüklü İngiliz yazıhanesinin gözlerini açıp sepetlerini boşaltarak "temizlemişler' Nasılsa sahaflara düşen bu kağıtlardan sonraları Şevket Rado bazı yazılar ve bilgiler ürettiydi"⁴²

Edebiyatımızın büyük şahsiyetlerinden biri olan Abdülhak Şinasi Hisar bir Avrupalı muharrir gibi, hayatı boyunca, notlar almış, kitaplarına malzeme hazırlamış ve bu notlardan pek azını kitap haline getirerek yayınlamıştır. Abdülhak Şinasi'nin ölümünden sonra evrakı, kardeşi Selim Nüzhet Gerçek'in evrakıyla beraber çuvallara doldurularak Sahaflar Çarşısı'nda satılmıştır. Şevket Rado, Sahaflar Çarşısı'ndan aldığı bu iki önemli terekelerinin akıbetini şöyle anlatmıştır: "Sahaflara girdiğimde sol taraftaki dükkânlardan birinin önünde iki küçük çuvala dükkânın sahibi ve iki kişi vardı. Hararetle konuşmaları merakımı çekti.

'Ne var bu çuvallarda?' diye sordum.

Dükkânın sahibi: "Geçenlerde ölen Abdülhak Şinasi Hisar'la Selim Nüzhet Gerçek'in evrakı! Ben 250 lira istiyorum (iki adamı göstererek) bunlar 100 liradan fazla vermiyorlar" dedi.

'Peki, öyle ise bana ver. Ben 250 liraya alırım', dedim. Aldım ama yüreğim de sızlamadı değil. İki meşhur muharrirdi bunlar! Evrakı metrukeleri satılığa çıkarılıyor, kim oldukları belirsiz iki adam bunlara 100 liradan fazla on para vermiyordu. Çuvalları bir arabaya koyup matbaaya götürdüm. İçlerini açtım ki, bazı gazete küpürlerinden başka Abdülhak Şinasi'nin türlü konular etrafında, avuç içi kadar küçük kağıtlara çok küçük harflerle kurşun kalemle tuttuğu notlar. Bunlardan bazıları yayınlanmış yazıları, bazıları romanları dolayısıyla, bazıları da Fransa'da iken yaptığı ziyaretler üzerine aldığı notlardı. Küçük

41 Şevket Rado (2003). Sözümleri, Haz. Cem Akas, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 228.

42 Çelik Gülersoy (2001). A. Şinasi Hisar, İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı Yayını, s. 15.

yazılar seçmekte güçlük çektiğim için bunları bir müddet sakladıktan sonra Ankara'da, Atatürk Araştırma Merkezi'ne hediye ettim.”⁴³

Bu terekedeki yedi çuvalı bir tesadüf eseri olarak “Avrupalı muharrirler talihli insanlardır. Onlar ölür ölmez tükenmezler. Hayatta iken neşredilmemiş eserleri ölümlerinden sonra neşredilir; böylece bir müddet daha eser vermeye devam ederler.” diyen Şevket Rado tarafından satın alınmıştır. Hakikaten pek çok lüzumsuz kağıtların yanında karmakarışık bir halde çuvalara doldurulan Abdülhak Şinasi Hisar'ın ufak ufak, avuç içi kadar kâğıtlara yazılmış notları, darmadağınık olmuş bir halde perişanlığa mahkûm edilmiştir. Bu binlerce kâğıt parçasının arasında Abdülhak Şinasi'nin neşretmediği şiirleri, bütün seyahatlerinde tuttuğu notları, dil meseleleri, edebiyata dair bazı notları, Türkçülük ve milliyetçilik üzerine düşünceleri, Türk tarihine ve kültürüne dair notları, kendi devrinde ve daha önce yaşamış şair ve edipler hakkındaki mütalâaları, hâtıraları yazılmıştır. Çuvalardan çıkanlarla uzun süre uğraşan, toz toprak içinde kalarak, bu perişan kâğıt parçalarını toplamaya, aynı mevzuda olanları bir araya getirmeye çalışan Rado eski harflerle tutulmuş ve ince uçlu bir kalemle ufacık ufacık yazılmış olan bu notları sökebilmek için pertavsızlarla büyüterek okuyabilmiştir. Türk Edebiyatının büyük adamı ve dostu Abdülhak Şinasi, Türk okuyucusuna sunmadığı eserlerini parça parça bile olsa ölümden kurtarmak için gayreti esirgememiş çözebildiklerini okura sunmuştur. Bunlardan en ilgi çekici olanı ise Abdülhak Şinasi'nin Ahmet Haşim ve Yahya Kemal için yaptığı gibi Hamdullah Suphi Tanrıöver'e dair yazacağı kitap için topladığı notlar Tanrıöver'in şahsiyetiyle beraber kurucusu olduğu Türk Ocakları hakkında da çeşitli bilgilerle doludur. Abdülhak Şinasi'nin edebiyatımızda değerli bir yeri olan Hamdullah Suphi'yi anlatabilmek için kaleme aldığı ilk üç sayfası eksik 20 sayfalık evrakı şu açıklama ile yayınlamıştır: “Derlenmiş notlarını okurken göreceğiniz gibi Abdülhak Şinasi Hisar'ın zaman zaman çok uzun olan cümleleri, henüz bu notları ikinci defa gözden geçirmede için, hayli karışıktır da. Ben cümleleri yazdığı gibi muhafaza etmeye çalıştım. Yalnız cümleler içindeki pek bariz tekrarları çıkardım.

Şunu da söyleyebilirim ki, Türk Ocakları devrinin en dikkati çeken adamı olan Hamdullah Suphi Tanrıöver'i hiç kimse Abdülhak Şinasi gibi yakından görmüş ve anlatmış değildir.

Notları doğru olarak bir araya getirmek, kurşun kalemle yazılmış incecik ve yer yer silik yazıları yanlışsız okumak beni günlerce uğraştırmış olsa bile bu nefis müşahedeyi kaybolup gitmekten kurtardığım için seviniyorum.”⁴⁴

43 Rıfat N. Bali (Derleyen ve yayına hazırlayan) (2024). *Kitabiyat, Kütüphaneler ve Arşivler Alemi II*, İstanbul: Libra Kitap, s. 58-59.

44 Şevket Rado (derleyen), Abdülhak Şinasi Hisar'ın Dağınık Notlarından Hamdullah Suphi Tanrıöver, *Hayat Tarih* dergisi, 1 Ağustos 1966, S. 7, s. 4-5.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın notlarından hareketle Dünya gazetesinin 31 Mart 1967 ile 12 12 Nisan 1967 tarihleri arasında "*Yangın Var, Bir Milliyetçinin Not Defteri*" başlıklı tefrika yayınlanmıştır. Bu tefrikanın Şevket Rado tarafından yayınlandığı şifahi kaynaklarca nakledilmektedir.

Şevket Rado, sahafların kendisine ulaşması ile aldığı bu arşivlerden ilgisine yönelik olanları kendisine ayırmış diğerlerini ise Kazım Taşkent tarafından bir bölümü daha önceden alınıp Yapı Kredi Kütüphanesine konan diğer eserlerin yanına eklemiştir.⁴⁵ Rado, Hisar'ın yazdığı küçük küçük notlarla kitaplarının mevzusuna uygun bilgileri içeren bazı notları yayınlanarak kalıcı kılmiştir.

Şahıs Arşivlerdeki Bazı Evraklar

Türk kültür tarihinin kıymetli araştırmacı ve arşivcilerinden biri olan Taha Toros'un zengin arşivi içinde Abdülhak Şinasi Hisar'dan kalan belgeler başta olmak üzere, çeşitli konularda yüzlerce doküman bulunmaktadır.⁴⁶ İçinde Abdülhak Şinasi'nin de evraklarının olduğu bu arşiv Taha Toros'un vefatı ardına Şehir Üniversitesi'ne üniversitenin kapatılması üzerine Marmara Üniversitesine intikal etmiştir. Ancak arşiv 2025 yılı itibarıyla erişime kapalıdır. Bundan dolayı Hisar'ın evrakları hakkında malumatımız bulunmamaktadır.

Dostları ve arkadaşlarıyla buluşan, görüşen, haberleşen Abdülhak Şinasi Hisar arkadaşlarıyla sıkça mektuplaşmıştır. Bu mektupların bir kısmı günümüze kadar gelmiştir. Cevdet Kudret ve Yaşar Nabi Nayır'a yazdığı mektuplardan haberdar olmakla beraber müteferrik mektupların da varlığı bilinmektedir.

2006 yılının yaz ayında müteveffa Sabahattin Ergi'nin eşi Nebahat Ergi'nin Beykoz sırtlarındaki evinde bu insanlara dair uzun ve hoş bir sohbet yapmıştık. Nebahat Hanım, eşi Sabahattin Ergi ile Abdülhak Şinasi Hisar'ın yüze yakın mektubunu yayınlanmak üzere Emine Eroğlu'na teslim etmiştir.

Araştırmacı yazar Alper Çeker'in arşivinde Abdülhak Şinasi Hisar tarafından Şefik Hüsnü'ye Paris'ten yazılmış on beş tane kartpostal bulunmaktadır.

Umuyoruz ki bu mektuplar, kartpostallar gün yüzüne çıkar.

45 Hikmet Münir Ebcioglu, Türkiye'de 60.000 Kitaplık Yeni Bir Kütüphane, Tarih ve Edebiyat Mecmuası, Kasım 1978, S. 11, s. 64.

46 Alpay Kabacalı (1995). *Kültürümüzden İnsan Adaları*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 102-103.